

PLATÓ: COMENTARI DE TEXT SELECTIVITAT - 2

TEXT 2

Cal, en efecte, que l'home exerciti la seva comprensió basant-se en el que anomenem «idea» i que procedeixi a partir de percepcions múltiples vers una única cosa assolida per mitjà del raonament. I això és, certament, la reminiscència del que en altre temps la nostra ànima va veure mentre caminava al costat de la divinitat, contemplant des de dalt les coses que ara diem que «són» i enlairant la mirada vers el que realment «és». Per això justament la ment del filòsof és l'única que [...] en la mesura que li és possible, sempre roman, gràcies al record, al costat d'aquelles coses que fan que una divinitat, perquè no s'aparta d'elles, assoleixi el seu caràcter diví. Per tant, només l'home que sap fer un bon ús d'aquests records i s'inicia contínuament en els misteris perfectes, aconseguirà ser realment perfecte. En defugir les preocupacions humanes i apropar-se a allò que és diví, aquest home es converteix en objecte de menyspreu per part de la multitud, com si fos un pertorbat, però la multitud ignora que està posseït per un déu.

PLATÓ, *Fedre*, 249d

OPCIÓ B Sèrie 3

RESPOSTA

1.- Expliqueu breument —al voltant de 40-80 paraules— les idees principals del text i com hi apareixen relacionades. [2 punts]

En aquest fragment Plató ens explica que a través de la reminiscència hom pot assolir el coneixement d'allò que en realitat és, allunyant-se de l'aparença. El filòsof és la persona que, en un continu procés de reminiscència està més a prop de la divinitat, és a dir, del món de les idees, i més lluny del món sensible, per la qual cosa és rebutjat, injustament, per la resta d'homes.

2.- En les sis qüestions següents, trieu l'única resposta que considereu vàlida (no cal justificar-la). Cada resposta errònia descompta el 33% de la puntuació prevista per a cada pregunta. Per contra, les preguntes no contestades no tindran cap descompte. Escriviu les vostres respostes en el quadernet de respostes, indicant el número de la pregunta i, al costat, la lletra que precedeix la resposta que considereu correcta (a, b, c o d). [0,5 punts per qüestió encertada]

2.1. Quines de les afirmacions següents sobre el que Plató anomena «idea» és correcta?

- a) Les idees són les percepcions múltiples.
- b) Les idees són les percepcions sensorials més perfectes i úniques.
- c) La nostra ànima obté, per primera vegada, coneixement de la idea a partir de les percepcions sensorials.
- d) Les percepcions sensorials ens fan recordar la visió intel·lectual de les idees, prèvia al nostre naixement.**

2.2. Plató creu, segons el text, que:

- a) Les coses que ara diem que «són», són, totes elles, el que «realment és».
- b) El que «realment és» no és cap de les coses que ara diem que «són».**
- c) Les coses que ara diem que «són», són totes les idees.
- d) Les coses que ara diem que «són», són les idees més perfectes.

2.3. Quina d'aquestes tesis és defensada en el text?

- a) El nostre cos ha vist les idees abans d'unir-se a la nostra ànima.
- b) La percepció sensorial és més perfecta que el record.
- c) El coneixement de les idees ens porta cap a la perfecció.**
- d) Les idees poden fer-nos recordar les percepcions.

2.4. Quin d'aquests arguments és bàsic en la concepció platònica del coneixement?

- a) Com que no podem haver adquirit el coneixement de les idees mitjançant l'experiència, cal concloure que el coneixement de les idees és anterior a l'experiència.**
- b) Com que el coneixement de les idees és anterior a l'experiència, cal concloure que no hi ha percepcions.
- c) Com que les percepcions no són idees, cal concloure que els éssers humans no tenen percepcions.
- d) Com que les idees són entitats subjectives en el marc de la metafísica platònica, cal concloure que el coneixement de les idees és anterior a l'experiència.

2.5. Quina d'aquestes afirmacions sobre el coneixement va defensar Plató?

- a) El coneixement no és possible.
- b) L'únic coneixement veritable és el coneixement de les idees.**
- c) El coneixement de les idees i la percepció són dues formes diferents i alternatives de coneixement.
- d) El coneixement és sempre una il·lusió.

2.6. La concepció del coneixement humà de Plató fa que sigui un filòsof:

- a) empirista.
- b) visionari.
- c) comunista.
- d) racionalista.**

3. Caracteritzeu una altra concepció d'idea diferent de la que apareix en el text. Compareu-la amb la que apareix en el text. [3 punts]

Segons la noció d'idea que es desprèn del text, les idees no pertanyen a aquest món sensible i material en què vivim, sinó que provenen d'un món superior i modèlic; d'un món perfecte i de caràcter diví. Segons Plató, la idea té una entitat superior a la de qualsevol de les coses del món sensible en què vivim. Les idees són els models intel·ligibles de les coses, són perfectes i immutables i només s'arriba a elles a través de la raó: com diu el text, és la reminiscència -el record- la que permet que ens adonem que les coses sensibles són només aparences o còpies de les coses que *realment són* i que ja havíem vist, és a dir, de les idees. Les idees, doncs, són per a Plató la font del coneixement veritable. En canvi les coses materials només són còpies de les idees. El pur coneixement sensible de les coses materials ens aporta un coneixement insuficient, unilateral, i per tant, fals; les sensacions sense la idea només generen opinió, no pas ciència .

Les tesis de Plató van generar un corrent que, a l'època moderna, es va anomenar racionalista i

que està representat bàsicament per Descartes el qual, reelaborant la tesi de Plató, creia que les idees preexisteixen als individus o són innates en ells. Però hi ha dues grans tradicions filosòfiques que han criticat molt en profunditat el platonisme a l'hora d'analitzar el concepte d'idea. Ens referim a les afirmacions d'Aristòtil en el món grec i a les de l'empirisme de Hume al segle XVIII, que resumirem tot seguit.

La superioritat absoluta que Plató va atorgar a les idees separades de la matèria va ser rebutjada d'una manera radical pel seu deixeble Aristòtil. Segons Aristòtil les idees no es poden separar de les coses materials. La idea d'home, per exemple, resulta inseparable de 'Pere', 'Lluís' o 'Joan' i de fet no existiria ni seria comprensible sense l'existència real de 'Pere', 'Lluís' o 'Joan', perquè una idea expressa la 'substància' comuna 'home' per sobre dels accidents que separen els diversos humans (ser alt o baix. Gras o prim, ros o bru). No hi ha idees sense coses materials en les quals es fonamenten. En cadascun dels humans hi ha la idea d'home i sense l'existència dels humans no hi hauria idea d'home. Bàsicament per a Aristòtil una idea és una construcció intel·lectual que s'elabora per abstracció a partir de considerar el que les diverses coses tenen substancialment –és a dir, en profunditat– en comú. Es per això que s'acostuma a anomenar 'realista' la posició aristotèlica, en la mesura que les idees no existeixen fora de la realitat material de la qual deriven. Aristòtil considera que sense sentits corporals i sense captació sensible de les realitats materials no hi hauria idea: no hi ha una separació entre el sensible i l'intel·ligible, sinó que la sensibilitat porta a l'enteniment i a l'elaboració de conceptes; per això segons Aristòtil el rebuig platònic de la importància dels sentits el condemna a què les idees siguin unes pures abstraccions mentals desencarnades.

En el pensament modern, al segle XVIII la polèmica sobre què entenem per 'idea' va ser represa pel filòsof empirista escocès David Hume. Hume distingeix entre idees i impressions i, ben al contrari del que sosté Plató, diu que l'únic coneixement immediat és el que prové de l'experiència sensible; les idees no són més que imatges dèbils que tenim de les impressions quan les pensem o les recordem. Per tant, per a Hume és a partir de les impressions (primàries) que tenim idees derivades de les impressions. De manera que les idees no són cap model de les coses materials sinó una còpia de les impressions, que són més vives. En Hume, doncs, les idees deixen de ser primeres en el temps (en Plató les havíem vist abans quan la nostra ànima estava al 'cosmos noetós' i *només* les hem de recordar), i ja no són la font de coneixement ni, per descomptat, no es troben en cap món separat del material, sinó en la ment de l'home, que les obté a través de les impressions que rep de les coses sensibles.

4. Esteu d'acord amb la tesi platònica que hi ha d'haver idees innates? Raoneu la resposta. [2 punts]

La tesi platònica sobre l'existència de les idees innates s'ha de situar en el conjunt del seu sistema filosòfic. La teoria platònica del coneixement recolza l'acceptació que l'ànima és eterna i que ha pogut contemplar les idees en el transcurs d'una vida anterior a aquella que és, diguem-ne, terrenal. La vida perfecta i desitjable no és, en conseqüència, la que s'origina en el cos i els sentits, sinó la que prové de l'ànima eterna i suprasensible. Per tant, el pensament platònic reivindica l'existència d'un món d'idees, perfecte i immutable, en contraposició d'un món sensible imperfecte i canviant. I és que per a Plató les idees innates que tota persona té provenen de la seva vida anterior en el món intel·ligible, abans de "caure" en el món sensible per culpa de l'*afebliment* de la part racional de l'ànima (mite del carro alat).

Molt després de Plató, altres filòsofs, com Descartes, han defensat també l'existència d'idees innates: idees que estan enregistrades en la ment de cadascú, amb les quals naixem o que no són més que el desenvolupament de la pròpia capacitat de pensar; però que, en tot cas, no deriven ni són fruit de l'experiència. També Kant, per exemple, va sostenir que les persones tenen per naturalesa una estructura mental (que suposa una mena d'idees innates, anomenades 'formes a priori') a través de la qual –i només a través d'ella– l'home pot tenir coneixement del

món. Conceptes com 'espai' o 'temps' són per a Kant condicions a priori de la sensibilitat; naixem amb ells i si no els tinguéssim no seria possible explicar ni comprendre cap experiència.

Malgrat l'esforç de l'empirisme per ressaltar que la ment humana és com una '*tabula rasa*' on cal anar imprimint tota l'experiència i que tot coneixement prové només de les dades sensibles, es pot mantenir raonablement la tesi de l'existència de les idees innates a la manera kantiana i a la manera cartesiana. Hi ha tres grans tipus de proves sobre l'existència d'idees innates i, a més, es pot argumentar també un corol·lari de tipus polític per a la defensa de l'innatisme. Presentem a continuació una síntesi d'aquestes argumentacions

D'una banda els partidaris de les idees innates avui acostumen a argumentar a partir de la genètica i de la teoria de l'evolució. Si la forma del nas o dels ulls és innata i està determinada per una sèrie de gens, no s'acaba de veure perquè les idees –és a dir, els continguts mentals– no podrien ser també innats. I, a més, des del punt de vista evolutiu convertir en innats alguns comportaments ofereix una sèrie d'avantatges innegables. Si haguéssim de pensar a tancar els ulls cada cop que se'ns posa al davant un focus de llum potent, potser ens quedaríem cecs, de manera que resulta més interessant per a la supervivència que determinats comportaments (bàsicament vinculats a l'alimentació, però no només limitats a ella) es disparin automàticament, és a dir, siguin innats.

Un segon argument és de tipus psicològic i es fonamenta en què determinats comportaments i els nivells de raonament abstracte només són comprensibles quan innatament ha madurat el nostre aparell psíquic. És inútil, per exemple, forçar un nen de tres anys prenent que aprengui matemàtiques, simplement perquè no disposa de les eines que li permetran fer-ho uns anys després. Aquesta maduració psicològica és innata i no es pot forçar amb la pura repetició d'experiències.

Hi ha un tercer argument més complex que té a veure amb l'existència de patrons perceptius comuns a tota l'espècie humana. L'especial sensibilitat envers determinades formes i colors (especialment cap a la simetria) sembla ser de caràcter innat.

Finalment es podria també presentar un argument de tipus polític i de menys valor provatori per tal de justificar, com va fer Descartes al seu moment, que a través de l'existència d'idees innates universals, quedaria demostrat també que la humanitat és una gran família, de manera que la unitat del coneixement serviria també de testimoni també a favor de la unitat moral dels humans. Però aquest argument no resulta gens obvi perquè sempre es podria respondre que la llibertat humana neix de la diversitat de les nostres idees. L'existència real del que s'anomena la llei moral 'natural' que seria de caràcter innat és lluny d'haver estat demostrada. Mentre els tres primers arguments epistemològics a favor de l'existència d'idees innates tenen proves empíriques prou fortes, aquest darrer corol·lari ètic resulta poc evident i no hi ha actualment gaire defensors de l'innatisme moral.